

Скриньковський Р. М.
*кандидат економічних наук, професор
Львівський університет бізнесу та права
<https://orcid.org/0000-0002-2180-8055>*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ З НАРОДНИМИ ДЕПУТАТАМИ УКРАЇНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ

**JEL Classification: H 56, K 19
SECTION "LAW": Право**

Анотація. Президент України, Верховна Рада України з народними депутатами України, склад сектору (сил) безпеки і оборони України, до якого входить Управління державної охорони України (УДО України), посідають особливе місце у забезпеченні національної безпеки України. Однією з ключових ознак демократичного розвитку суспільства та держави є ефективна діяльність демократичного парламенту. УДО України здійснює державну охорону органів державної влади України та забезпечує безпеку посадових осіб держави, відповідно до Конституції та законів України. Забезпечення безпеки Президента України є питанням національної безпеки. Існують проблеми правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України. Зокрема, при намаганні народних депутатів України потрапити на прийом до Президента України у непередбачений для цього час, іноді виникають конфліктні ситуації між військовослужбовцями УДО України та окремими народними депутатами України. З огляду на це, метою статті є дослідження проблем правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України. За результатами дослідження встановлено, що права безперешкодного доступу та невідкладного прийому народних депутатів України не поширюються на Президента України, не поширюються на місця його постійного і тимчасового перебування, стосовно яких законом встановлено спеціальний режим доступу. Ці права є обмеженими, законними, виходячи із Закону України «Про статус народного депутата України» та Рішення Конституційного Суду України від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003. У зв'язку з цим пропонується до ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України» додати таку позицію Конституційного Суду України за рішенням від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003, а саме: «Народні депутати України можуть звертатися до Президента України з питання їх прийому главою держави, в тому числі невідкладного, але рішення про це Президент України приймає на власний розсуд». Тут важливими є рекомендації та дії (заходи) УДО України та Служби безпеки України. У перспективі доцільно дослідити таке питання – Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України як суб'єкт законодавчого забезпечення державної охорони України.

Ключові слова: державна охорона, безпека посадових осіб, Управління державної охорони України, Президент України, народні депутати України, національна безпека, національні інтереси, Конституція України, закони України.

Annotation. The President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine with People's Deputies of Ukraine, the composition of the security and defense sector (forces) of Ukraine, which includes the Department of the State Protection of Ukraine, occupy a special place in ensuring the national security

of Ukraine. One of the key features of the democratic development of society and the state is the effective functioning of the democratic parliament. The Department of the State Protection of Ukraine carries out state protection of state authorities of Ukraine and ensures the security of officials, in accordance with the Constitution and laws of Ukraine. Ensuring the security of the President of Ukraine is a matter of national security. There are problems of legal regulation of the relationship between the Department of the State Protection of Ukraine and the People's Deputies of Ukraine in the implementation of the state protection of Ukraine. In particular, when People's Deputies of Ukraine try to get an appointment with the President of Ukraine at an unexpected time, sometimes conflict situations arise between the military personnel of the Department of the State Protection of Ukraine and individual People's Deputies of Ukraine. In view of this, the purpose of the article is to study the problems of legal regulation of relations between the Department of the State Protection of Ukraine and the People's Deputies of Ukraine in the implementation of the state protection of Ukraine. According to the results of the study, it was established that the rights of unimpeded access and immediate reception of People's Deputies of Ukraine do not apply to the President of Ukraine, do not apply to the places of his permanent and temporary stay, for which a special access regime is established by law. These rights are limited, legal, based on the Law of Ukraine «On the Status of People's Deputy of Ukraine» and the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated April 10, 2003 No. 7-пн/2003. In this regard, it is proposed to Art. 17 of the Law of Ukraine «On the Status of People's Deputy of Ukraine» to add the following position of the Constitutional Court of Ukraine according to the decision No. 7-пн/2003 dated 04.10.2003, namely: «People's Deputies of Ukraine can apply to the President of Ukraine on the issue of their reception as the head of state, including urgent, but the President of Ukraine makes a decision on this at his own discretion». Important here are the recommendations and actions (measures) of the Department of the State Protection of Ukraine and the Security Service of Ukraine. In the future, it is expedient to investigate such a question – the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine as a subject of legislative provision of state protection of Ukraine.

Key words: state protection, security of officials, Department of the State Protection of Ukraine, President of Ukraine, People's Deputies of Ukraine, national security, national interests, Constitution of Ukraine, laws of Ukraine.

Вступ

Постановка проблеми. Нагадаємо, що відповідно до ст. 12 «Склад сектору безпеки і оборони» Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (із змінами) [1], поряд з Міністерством оборони України, Збройними Силами України, Службою безпеки України (СБУ), Антитерористичним центром при СБУ, Міністерством внутрішніх справ України з підрозділами системи МВС (Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), Державною міграційною службою України [2]), Апаратом РНБО України, Державною спеціальною службою транспорту (Держспецтрансслужба, ДССТ), Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку), Службою судової охорони, розвідувальними органами України, та центральними органами виконавчої влади, які забезпечують державну політику у військово-промисловій сфері, Управління державної охорони України (УДО України) входить до складу/структури сектору (сил) безпеки і оборони України [1].

Законом України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР (із змінами) [3] визначено, що УДО України, як державний правоохоронний орган спеціального призначення, забезпечує державну охорону, шляхом здійснення організаційно-правових, режимних (спеціальних), оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів (ст. ст. 1, 10, 11 та 15 цього Закону [3]). А саме: здійснює державну охорону органів державної влади України, забезпечує безпеку Президента України (у місцях його постійного і

тимчасового перебування), безпеку вищих посадових осіб та інших осіб, які виконують (забезпечують) державні функції, а також охороняє об'єкти (адміністративні будівлі, приміщення, де працюють Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд, Конституційний Суд України та інші), визначених цим Законом [3], що перебувають під державною охороною (ст. 9), відповідно до цього Закону [3], ст. ст. 4 та 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р. № 638-IV (із змінами) [4], п. 1. ст. 21 Закону України «Про національну безпеку України» [1] та інших нормативно-правових актів, що регулюють питання у сфері державної охорони та національної безпеки України [1; 3–6]. «Національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» (ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України») [1].

Президент України, як глава держави, відповідно до його функцій, закріплених у Конституції України [7], займає особливе місце у вирішенні загальнодержавних питань і має широкі повноваження в системі органів державної влади. Йому належать керівні функції у представленні України на міжнародній арені, а також у питаннях безпекової політики та оборони з метою усунення будь-якої загрози для держави та її громадян. «Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» (ст. 102 Конституції України) [7]; «забезпечує державну незалежність, національну безпеку ...; є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; ... очолює Раду національної безпеки і оборони України» (ст. 106 Конституції України) [7] тощо. Забезпечення безпеки Президента України є питанням національної безпеки [1; 3; 5; 6, с. 152].

Водночас відомо, що однією з ключових ознак демократичного розвитку суспільства та держави є ефективна діяльність демократичного парламенту [8], в тому числі як суб'єкта законодавчого забезпечення національної безпеки та оборони [9], виходячи з актуальних загроз і викликів. Відповідно до ст. 75 Конституції України [7], «єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України», яка має право виступати від імені Українського народу, приймати закони та інші акти. Функції та повноваження Верховної Ради України реалізуються спільною діяльністю народних депутатів України, які обираються Українським народом, інтереси якого вони представляють і захищають [7]. «Національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» (ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України») [1].

Основні гарантії та особливості діяльності народних депутатів України встановлюються Законом України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 р. № 2790-XII (із змінами) [10], який визначає: «1. Ніхто не має права обмежувати повноваження народного депутата, крім випадків, передбачених Конституцією України, цим та іншими законами України. 2. Повноваження народного депутата та його конституційні права і свободи не можуть бути обмежені в умовах воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях. 3. Держава гарантує народному депутату необхідні умови для ефективного здійснення ним депутатських повноважень ...» (ст. 26 «Непорушність повноважень народного депутата України» цього Закону) [10]. Права народних депутатів України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інші права визначаються статтею 17 Закону України «Про статус народного депутата України» [10]. Відповідно до ч. 2, 3 ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України», народні депутати України у відносинах з посадовими особами користуються правом невідкладного прийому, правом безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування та іншими правами з питань депутатської діяльності [10].

Водночас військовослужбовці УДО України стверджують, що права народних депутатів України, визначених у ч. 2, 3 ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України», не

поширюються на Президента України і не поширюються на приміщення, в яких перебуває Президент України. Ці права є обмеженими, законними та виправданими, особливо в умовах воєнного часу, під час злочинної російсько-української війни. Тут важливе значення має стан політичної та правової системи, поточне безпекове середовище, актуальні загрози і виклики.

Вищезазначені аспекти є взаємопов'язаними, важливими, мають особливе значення у забезпеченні національної безпеки України.

Під час здійснення державної охорони, при намаганні народних депутатів України потрапити на прийом до Президента України у непередбачений для цього час, іноді виникають конфліктні ситуації між військовослужбовцями УДО України та окремими народними депутатами України. Це певною мірою ускладнює як забезпечення безпеки Президента України, так і виконання інших завдань УДО України, визначених у ст. 12 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [3].

Все це обумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (стан опрацювання проблематики). Теоретичну основу дослідження становлять праці військовослужбовців і вчених-юристів за проблемою, а саме: В. Гелетея [11], М. Донця [12], М. Микитюка [13; 14], Д. Павлова [14; 15], О. Павлюка [14], М. Удовика [14], В. Штучного [16] та інших.

За результатами дослідження теорії і практики, з'ясовано, що сьогодні питання, які стосуються правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України, потребують додаткового дослідження.

Мета статті. Метою статті є дослідження проблем правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України.

Результати

Сьогодні УДО України характеризується значною закритістю, що зумовлено його завданнями та особливостями службової діяльності [13; 17]. Внаслідок цього інформація (відомості та/або дані) про структуру та функції підрозділів УДО України в публічних джерелах представлена досить фрагментарно та неоднозначно. Водночас інформація про народних депутатів України є відкритою, за винятком окремих випадків, визначених законами України. Це обумовлено статусом і діяльністю народного депутата України [10; 18].

Правовий статус (сукупність прав, обов'язків та відповідальність) народного депутата України встановлено Законом України «Про статус народного депутата України» [10], в якому чітко визначено, що обмеження повноважень народних депутатів України можуть встановлюватися виключно Конституцією і законами України (ст. 26 цього Закону [10]) [18]. Зміст присяги народного депутата України та положення ст. ст. 79–81, 84 Конституції України [7] вказують на те, що народний депутат України зобов'язується виконувати свої обов'язки в інтересах і на користь усього Українського народу, тобто під час здійснення депутатських повноважень представляти всіх громадян України [7; 18; 19].

У ч. 3 ст. 17 «Права народного депутата України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав» Закону України «Про статус народного депутата України» [10] зазначено, що народні депутати України, виключно діючого скликання, при пред'явленні ними посвідчення, мають право безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також користуються правом безперешкодного доступу до підприємств, установ, організацій в Україні, незалежно від форм власності, їх підпорядкування, режиму секретності; забороняється проводити особистий огляд народних депутатів України, а також огляд чи будь-яку перевірку їх речей, якщо це не передбачено законом [10; 20; 21]. Крім того, враховуючи особливості правового статусу народного депутата України, Закон України «Про статус народного депутата України» [10] наділяє їх правом невідкладного прийому саме як народних

депутатів України (ч. 2 ст. 17 цього Закону [10]). Але зі зрозумілих причин тут є свої юридичні нюанси, а також безпекове питання.

Так, виходячи із результатів аналізу юридичних позицій Конституційного Суду України про гарантії діяльності народного депутата України [10; 22; 23], нагадаємо, що Конституційний Суд України (у складі суддів: М. Селівона – головуючого; В. Шаповала – судді-доповідача; В. Вознюка, П. Євграфова, М. Костицького, Л. Малинникової, О. Мироненка, В. Пшеничного, В. Розенка, М. Савенка, В. Скоморохи, І. Тимченка, В. Тихого, П. Ткачука, Л. Чубар) 10 квітня 2003 року прийняв рішення Конституційного Суду України (КСУ) № 7-рп/2003 (у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України)) [21].

У цьому Рішенні [21] КСУ установив, що «відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, ... Тому положення частини другої статті 17 Закону (2790-12) не поширюються на Президента України і обов'язок керівників та інших посадових осіб розташованих на території України органів державної влади невідкладно приймати народного депутата України з питань депутатської діяльності не може розглядатись як обов'язок (повноваження) Президента України, оскільки такий обов'язок не передбачено Конституцією України ... Право народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також право безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, не поширюються на приміщення, в яких перебуває Президент України, оскільки серед повноважень Президента України, вичерпно визначених Конституцією України (254к/96-ВР), відсутній його обов'язок приймати народного депутата України» [21].

Рішення КСУ від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003 є остаточним, обов'язковим до виконання та таким, що не підлягає оскарженню [21].

Звідси очевидно, що права безперешкодного доступу та невідкладного прийому народних депутатів України не поширюються на Президента України, не поширюється на місця його постійного і тимчасового перебування, стосовно яких законом встановлено спеціальний режим доступу. Ці права є обмеженими, законними, виходячи із Закону України «Про статус народного депутата України» [10] та Рішення КСУ від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003 [21].

Попри рішення Конституційного Суду України від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003 [21] та інші нормативно-правові акти, зокрема тих, що стосуються депутатської діяльності, у сфері національної безпеки і державної охорони України, окремі народні депутати України все-таки продовжують ігнорувати рекомендації та вимоги УДО України, однак такі випадки трапляються рідко. Також ці народні депутати України не несуть жодної відповідальності перед законом, згідно чинного законодавства України.

Поряд з тим, відомо, що серед вищого політичного та військового керівництва росії одним із базових сценаріїв з 24 лютого 2022 року, на початку повномасштабної російсько-української війни, було завдання вбити Президента України. Це питання залишається актуальним для російських спецслужб [5; 24]. Водночас варто нагадати про інший факт: російські спецслужби займалися вербуванням на високому рівні [25; 26]. Також, до початку повномасштабної війни росії проти України, у Верховній Раді України були народні депутати, які відкрито працювали на російську федерацію, такі як В. Медведчук та інші. Серед них — Т. Козак і Р. Кузьмін, яких суд заарештував без альтернативи внесення застави та оголосив у розшук, а також особи (депутати), які отримали підозри в державній зраді, наприклад, В. Рабінович, А. Деркач, О. Волошин, О. Дубінський, Н. Шуфрич та інші, які не приховували своєї діяльності навіть під час злочинної російсько-української війни [27; 28].

Вищезазначені юридичні, безпекові аспекти є взаємопов'язаними, досить важливими. Все це впливає на здійснення державної охорони України.

У зв'язку з цим пропонуємо до ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України» [10] додати таку позицію Конституційного Суду України за рішенням від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003 [21], а саме: «Народні депутати України можуть звертатися до Президента України з питання їх прийому главою держави, в тому числі невідкладного, але рішення про це Президент України приймає на власний розсуд» [21]. Тут важливе значення мають розвиток подій, а також рекомендації та дії (заходи) УДО України та Служби безпеки України, виходячи з аналізу поточного та прогнозованого стану безпекового середовища, актуальних загроз та викликів.

Висновки

Президент України, Верховна Рада України з народними депутатами України, склад сектору (сил) безпеки і оборони України, до якого входить УДО України, посідають особливе місце у забезпеченні національної безпеки України.

Управління державної охорони України (УДО України) входить до складу/структури сектору (сил) безпеки і оборони України. УДО України здійснює державну охорону органів державної влади України та забезпечує безпеку посадових осіб держави, відповідно до Конституції та законів України. Забезпечення безпеки Президента України є питанням національної безпеки.

Однією з ключових ознак демократичного розвитку суспільства та держави є ефективна діяльність демократичного парламенту. Функції та повноваження Верховної Ради України реалізуються спільною діяльністю народних депутатів України, які обираються Українським народом, інтереси якого вони представляють і захищають.

Існують проблеми правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України. Зокрема, коли народні депутати України намагаються потрапити на прийом до Президента України у непередбачений для цього час, тоді інколи виникають конфліктні ситуації між військовослужбовцями УДО України та окремими народними депутатами України. Це певною мірою ускладнює як забезпечення безпеки Президента України, так і виконання інших завдань УДО України, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб».

Права безперешкодного доступу та невідкладного прийому народних депутатів України не поширюються на Президента України, не поширюється на місця його постійного і тимчасового перебування, стосовно яких законом встановлено спеціальний режим доступу. Ці права є обмеженими, законними, виходячи із Закону України «Про статус народного депутата України» та Рішення Конституційного Суду України від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003.

З метою вирішення проблем правового регулювання взаємовідносин УДО України з народними депутатами України при здійсненні державної охорони України, пропонуємо до ст. 17 Закону України «Про статус народного депутата України» додати таку позицію Конституційного Суду України за рішенням від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003, а саме: «Народні депутати України можуть звертатися до Президента України з питання їх прийому главою держави, в тому числі невідкладного, але рішення про це Президент України приймає на власний розсуд». Тут важливими є рекомендації та дії (заходи) УДО України та Служби безпеки України.

У перспективі доцільно дослідити таке питання – Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України як суб'єкт законодавчого забезпечення державної охорони України.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Підрозділи системи МВС. Матеріали офіційного вебсайту Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/struktura/organs-system-mia> (дата звернення: 10.04.2024).

3. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-вр#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
5. Скриньковський Р. М., Козяр Р. Я., Петков С. В., Хитра О. Л., Комісаров О. Г. Державна охорона посадових осіб в Україні в умовах воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 5(63). С. 109–119. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-5-8867>.
6. Шутий М. В. Державна охорона органів державної влади України та посадових осіб: актуальні проблеми удосконалення чинного законодавства. *Публічне право*. 2018. № 4(32). С. 151–154.
7. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
8. Іманбердієв Д. Ч. Керівні принципи демократичних парламентів у діяльності українського парламенту. *Публічне урядування*. 2016. № 4(5). С. 162–174.
9. Пономарьов С. П. Повноваження Верховної Ради України як суб'єкта забезпечення безпеки та оборони України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4(79). С. 242–250.
10. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. № 2790-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
11. Гелетей В. В. Концептуальні аспекти взаємодії у контексті діяльності управління Державної охорони України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: *Юридичні науки*. 2018. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2018_4_4 (дата звернення: 10.04.2024).
12. Донець М. А. *Адміністративно-правовий статус військовослужбовців (тілоохоронців) Управління державної охорони України*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2022. 19 с.
13. Микитюк М. А. *Державна охорона в Україні: адміністративно-правове регулювання*: монографія. Львів. Видавництво Львівської політехніки. 2018. 472 с.
14. Микитюк М. А., Павлов Д. М., Павлюк О. О., Радзівський Р. М., Сопільник Л. І., Удовик М. С. *Державна охорона в Україні в умовах правового режиму воєнного стану* / За заг. ред Микитюка М. А. Київ. ВД «Професіонал», 2023. 416 с.
15. Павлов Д. М., Расевич О. С. Організаційно-правові засади підвищення ефективності взаємодії Управління державної охорони України з іншими органами, які входять до складу сил безпеки і оборони України. *Честь і закон*. 2021. № 1(76). С. 79–86. doi: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2021/1/76/229664>.
16. Штучний В. В. *Адміністративно-правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2015. 20 с.
17. Єрмолаєв Д. Еволюція структури та функцій управління державної охорони України. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 2. С. 14–22.
18. Статус. Народні депутати України. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). *Матеріали офіційного вебсайту Конституційного Суду України*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/5141-status> (дата звернення: 10.04.2024).

19. Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 21.12.2017 р. № 3-р/2017 (у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини дев'ятої статті 61, частини третьої статті 105 Закону України «Про вибори народних депутатів України», пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про вибори народних депутатів України”» щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у багатомандатному окрузі) (справа про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-17#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
20. Народні депутати України. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). *Матеріали офіційного вебсайту Конституційного Суду України*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/514-narodni-deputaty-ukrayiny> (дата звернення: 10.04.2024).
21. Рішення Конституційного Суду України від 10.04.2003 р. № 7-рп/2003 (у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-03#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
22. Гарантії діяльності. Народні депутати України. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). *Матеріали офіційного вебсайту Конституційного Суду України*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/5143-garantiyi-diyalnosti> (дата звернення: 10.04.2024).
23. Бондар Р. Г. Юридична природа гарантій депутатської діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 35. С. 45–53.
24. Хмельницька В. 5 замахів на Зеленського: що відомо про спроби росіян ліквідувати українського президента. *Матеріали загальноукраїнського сайту новин «ТСН.ua» (Телевізійної служби новин, що виходить на телеканалі «1+1»)*. 10.11.2023. URL: <https://tsn.ua/exclusive/5-zamahiv-na-zelenskogo-scho-vidomo-pro-sprobi-rosiyan-likviduvati-ukrayinskogo-prezidenta-2455486.html> (дата звернення: 10.04.2024).
25. Російські спецслужби в Україні були успішніші за армію, але все одно провалили план окупації. *Матеріали вебсайту «BBC Україна»*. 29.03.2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65113938> (дата звернення: 10.04.2024).
26. Watling J., Danylyuk O. V., Reynolds N. *Preliminary Lessons from Russia's Unconventional Operations During the Russo-Ukrainian War, February 2022–February 2023: Special Report / Royal United Services Institute for Defence and Security Studies*. 29.03.2023. URL: <https://static.rusi.org/202303-SR-Unconventional-Operations-Russo-Ukrainian-War-web-final.pdf.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).
27. Ковцун В. Депутати-зрадники та корупціонери: скільки народних обранців під підозрою та як тривають розслідування. *Матеріали загальноукраїнського сайту новин «ТСН.ua» (Телевізійної служби новин, що виходить на телеканалі «1+1»)*. 10.11.2023. URL: <https://tsn.ua/exclusive/deputati-zradniki-ta-korupcioneri-skilki-narodnih-obranciv-pid-pidozroyu-ta-yak-trivaye-rozsliduvannya-2448136.html> (дата звернення: 10.04.2024).
28. Дубінському повідомили про підозру в держзраді – СБУ. *Матеріали інтернет-видання «Радіо Свобода»*. 13.11.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dubinskyu-pidozra-derzhzrada-sbu/32682887.html> (дата звернення: 10.04.2024).